

Föreningen Gamla Carlsrona

Medlemsblad

Kaulskroniten

2:2002

Redaktören har ordet !

Vilken sommar vi hade! Rena medelhavsklimatet under augusti, men då måste jag ändå tända "flitens lampa" och börja tänka på höstnumret av medlemsbladet.

Det har varit en händelserik vår och sommar. Redan i februari slog Circo Maximo upp sina tält på Stortorget, mitt framför Fredrikskyrkan. Ett ovant blickfång, som skall bli återkommande under flera år. Programmet spelades in av RAI, Italiensk TV, där det kommer att sändas under julhelgen! Kanske kommer en "snutt" även i svensk TV. Det blir fin reklam för vår vackra stad.

Som betalande besökare, (politiker och högre tjänstemän i kommunen, med anhöriga, gick naturligtvis med gratisbiljetter) var jag där allra sista dagen, då hela programmet presenterades på italienska.

Nu är ju trots allt cirkus något man kan njuta av, även om man inte förstår språket. Den erfarenheten har jag sedan tidigare efter ett cirkusbesök i Pireus, Grekland.

8 juni deltog jag tillsammans med styrelserepresentanterna Jan-Eric Jansson, Wanja Magnusson och Kerstin Petersson i Blekinge Hembygdsförbunds årsmöte på Södra Hoka.

Bert Svanstein har suttit i styrelsen många år och lämnade nu den posten. Eftersom jag sitter i förbundets valberedning, och då man önskade flera kvinnor i styrelsen, valde man efter mitt förslag in Kerstin Petersson, (föreningens duktiga "arbetsmyra" och allt-i-allo) som suppleant i förbundsstyrelsen.

Ja och så måste jag bara nämna något från lövmarknaden i år också! Många, många av våra läsare har säkert tittat på kransbinderskorna på

Föreningen Gamla Carlsrona

Organisationsnummer 835000-3482

Postgiro 64 48 62-5

Bankgiro 387-1068

Kaulskroniten, medlemsblad för Föreningen Gamla Carlsrona, Nr 2, 2002
17:e årgången. Upplaga 4.500 ex. ISSN 0430-8433

Föreningen Gamla Carlsrona, Alamedan 11, 371 31 Karlskrona

Tfn: 0455-101 91 Telefonsvarare: 101 90 E-postadress: info@fgc.nu

Nu kan vi hälsa Er välkomna till vår hemsida adress: www.fgc.nu

Redaktör:

Sten A. Petersson, Tobias väg, 370 22 Drottningsskär, tfn: 0455-33 94 27

För uppgifter i medlemsbladet ansvarar resp. författare.

Föreningslokalen är öppen varje helgfri onsdag kl.17.00-19.00 från september t.o.m. maj, dessutom efter telefonöverenskommelse.

100 åriga kransbinderskan Helga Svensson.
Foto: Maria do Carmo Petersson

Ristorgsbacken under åren och då säkert sett binderskan Helga Svensson, som i år fyllde 100 år! Hon har suttit där sedan lövmarknaden 1923 så när som ett par gånger då hon hade nyfött barn hemma, berättade hon för mig, medan min hustru tog ett foto. Som synes är hon "still going strong".

Det kom åter ett brev till föreningen, från en Stockholmsmedlem, med en fråga jag också mött i telefon. Det kan, då detta möjligen drabbat flera av våra medlemmar i Stockholm med omnejd, vara på sin plats att kommentera här. Frågan var om det finns mer än en hembygdsförening i Karlskrona, då medlemmen betalat in en avgift på 140:- till någon organisation han trodde föreningen ingick i.

Det finns bara en "Föreningen Gamla Carlskrona", som dessutom kan stoltsera med att vara landets största hembygdsförening. Vi är centralortens hembygdsförening. Det finns naturligtvis många andra hembygdsföreningar i den gamla stadskärnans omgivning och inom kommunen, t.ex. Lyckeby Gille, för att nämna den närmaste. Troligtvis har det skett en förväxling med kommersiella "Bas Blekinge" där vi inte alls är engagerade. Bas Blekinge drivs, tillsammans med utbildningsföretaget "In Out Sweden AB" affärsmässigt. De ger ut annonsfinansierade tidningen "Blekinge Bulentinen". Lars Andersson, ansvarig för tidningen och anställd av detta

aktiebolag, arrangerar bland annat bussresor till Stockholm, där man fått många medlemmar, ur exempelvis Blekinge Gille.

Ingen årsbok men..... styrelsen har fattat beslut att inte ge ut någon årsbok, märkt årsbok 2002, utan i stället sälja den påkostade och vackra boken "Rävarumpa, Ängel och Törnrosa" av författarinnan Meta Ottosson till ett förmånligt pris. Föreningen köpte in upplagan för ett antal år sedan och har avvaktat lämpligt tillfälle.

Detta tillfälle har yppat sig då man nu äntligen skall bebygga stadsdelen som skall få återuppstå i modern skepnad. Boken handlar om Enskilda småbarnsskolan på Västerudden.

Den för många äldre karlskroniter välkände Wilhelm Benninges minnen, från tiden kring första världskriget, är en hyllning till stadsdelen Västerudden. Här en bild från Varvsgatan, innan den vackra gamla Teatern, liksom övriga bebyggelsen på bilden revs, och lämnade ett stort tomrum efter sig, både i stadsbilden och i mångas hjärtan.

En mindre, men ändå anledning att ge ut boken om småbarnsskolan nu, är att Signe Liljegren i sommar avlidit. Signe Liljegren var skolans föreståndare under åren 1946-1971 och Meta Ottosson berättar varmt om

henne i boken. "Fröken Signe" nämns även i artikeln om Ekholmen i detta nummer, hon var Ekholmsbo under åttio år.

Ett annat ställe i "stan" har bebyggts med stora bostadshus och inflyttningen skedde under sommarmånaderna.

Kort vill jag fråga: "Minns Ni gamla Träförädlingen vid Blå Port"?

Om inte har jag ett foto därifrån som kan väcka minnet.

Träförädlingen, eller Träbolaget som man oftast säger, huserade några år efter det att dessa byggnader revs i Kakelfabriken. Då denna revs för bostäder flyttade man till nuvarande plats på "Muddret". Bilden visar på platsen där bostadshusen nu uppförts.

"Only sixteen, only sixteen"... hette det i en rockig text för några årtionden sedan och även "Will you still need me, will you still feed me, when I'm sixtyfour?"

Med dessa rader vill jag sluta med en ursäktande rättelse. (Om Ni nu märkte felet) Jag är ju sextiofyra (som i sångtexten) och kanske minnet sviktar. Första bilden i föregående nummer, som jag dessutom målat själv, föreställde inte alls Krister Hornsgatan utan Wachtmeistergatan. Jag kunde ju kontrollerat, men som allmänt är känt, om oss pensionärer, har man ju "vagnen" full ändå.

Jag hoppas "You still need me", för här kommer medlemsbladet nummer två för året!

Eder Sten A. Petersson

Öppet svar till Börje Andersson, Stockholm

Tack för ditt brev som jag valt att besvara så här, eftersom jag tror många medlemmar funderar likadant som Du, och är nyfikna på hur red. arbetar. Du skriver bland annat att Du är mångårig "prenumerant" och att vi helt utelämnat Din stadsdel Hästö.

Jag vet inte vad Du menar med mångårig, men 1996 nr. 1 sidorna 14 t.o.m. 30 hade en artikel om 30-talets Hästö, författad av Arne Willman. (I nr. 2/1999 fanns register över artiklar från starten.) Hästö har, men då bara Hästövarvet, nämnts sid 5-6 i nr. 2/2001. Stadsdelar som Långö, Dragsö med Brändaholm och Kalvhagen däremot, har ej behandlats, av anledningen att vi inte hittat någon, som känner till dessa, och även *vill*, berätta sina minnen däriifrån. Det fungerar så att folk sänder in material, ofta handskrivet utan bilder. Detta material skriver jag in på diskett till tryckeriet, rättar svenskan och plockar ibland bort småfräckheter, som kan irritera seriösa läsare. Jag tar även bort personnamn, om personerna beskrivs kränkande eller negativt. Bilder försöker jag hitta i möjligaste mån, om artikeln är oillustrerad, då jag vet att läsarna gärna vill se lite bilder i bladet. Artikelförfattare får inget honorar och självfallet arbetar jag själv utan ersättning, ideellt, enligt föreningens stadgar. Ekonomiskt är det ej möjligt att ge ut mer än högst 2 nr. om året (detta kostar runt 100.000:- = tryckning och porto). Önskemål om detta har ofta inkommit från tacksamma läsare. Varje artikelförfattare svarar för uppgifter i sin artikel. Det kan, som läsaren säkert förstår, dröja åtskilliga nummer innan insänt material kommer i tryck, särskilt om artiklarna är långa. Jag försöker prioritera stadsdelar som ej behandlats tidigare. Då jag har startat detta med medlemsbladet fr.o.m. år 1986, vilket slagit väldigt väl ut bland medlemmarna, har det blivit så, att jag arbetar helt självständigt, utom vad gäller verksamhetsrapport (ordföranden) och program och annonser, där vi har en särskild kommitté. För min egen skull, har jag under senare år önskat och fått denna redaktionskommitté, som läser och bedömer material, efter min bearbetning. Föreningen har under våren anskaffat en bandspelare, för intervjuer, som gångna sommaren den pensionerade journalisten/vännen Åsa Håkansson, använt till e.v. kommande årsbok. Om möjligt skall jag i höst försöka intervjua en åldrig dam som växt upp i Kalvhagen. Hon är helt blind, men klar i minnet och hängiven medlem. Om hennes hälsa tillåter kan det blir något däriifrån. Tyvärr blir det, i så fall, åter jag som skriver. – Det blir lite mycket av redaktörens penna, då jag försöker skriva om sådant som "fattas". Jag har t.ex. forskat kring kommunägda, ändå ganska okända, Bubbetorps gård. Jag har bara mötts av positivitet, för mitt skrivande, hittills ("Gud-ske-lov"). Att få läsa och redigera dessa berättelser av "Kaulskroniter" som i många fall varit generationen äldre än jag själv, har varit lärorikt, samtidigt som det gett mig förståelse, varför man rev så mycket av gamla bostadshus för att ge människor ett bättre boende. Jag har också insett vad som försvunnit med detta, nämligen omtanken, fostran till goda medborgare i en hård miljö, men även idyllen och granngemenskapens värmande kamratanda.

Börje slutar sitt brev om Hästö: "Redaktionen för Er tidskrift verkar ha motsatt uppfattning! Är Ni helt utan intresse för denna del av Karlskrona."

Ingen stadsdel i Karlskrona, är utan intresse för oss, och jag tar gärna in mer om Hästö, i gångna tider, så Börje – välkommen att skriva själv!

Med vänliga hälsningar (and no hard feelings) Sten A. Petersson

Barndomen på Möllebacken

av John Karlsson

Högabergsgatan rives – 1950 talet.

B.B på Möllebacken rivs.

Jag växte upp på Möllebacken. Adressen var Högabergsgatan 32-34. Min barndom och uppväxttid var lycklig och bra, men som det var då, på 1920-30 talet var det fattigt. Vi bodde 5 personer, mamma o pappa och tre pojkar i en liten 2 rummare på 50 kvm.

*John Karlsson, 1935/18 år,
i porten Högabergsg. 32-34*

*Pappa John-Olof och "lillebror"
Nils-Ove vid porten 1950.*

*Mamma Edna Karlsson
Bryggaregatan 1960*

Pappa, John-Olof, jobbade på järnvägsverkstaden (CWJ), inkomsten var låg och mamma var hemmafru och skötte allt där hemma.

På Högabergsgatan bodde i min ungdom familjen Karlsson-Langemark. Gunnar i den familjen var jag kompis med, mest om "jularna", när vi

sprang ärenden i Johansson & Bergqvists affär. Ibland var man springpojke hos Möllebackens Bageri och fick en stor brödkaka med hem till mamma. Anna Gustavsson var snäll mot oss barn, man kunde få kaksmulor gratis när man gick in i affären. Familjen Hjärne hade två pojkar Olle och Gösta som var fina boxare i unga år. De bodde här, liksom simmagistern Gösta Larsson, vars flickor "Inga -Mia" och "Sassa" vi pojkar hade ett gott öga till. Dessa flickor var duktiga simmerskor.

Den lilla fina småskolan på Möllebacken glömmes man aldrig. Jag gick mina 2 år där, vi var många elever, 31 st åren 1924-25.

Skolkort från småskolan på Möllebacken klass 1-2 1924-1925. Jag själv på första bänk vänster sida. Skolfröken = Amanda Johansson.

"Änkehusgården" Arne Lindoff och Arne Gustavsson (välkänd glasmästare).

De fina sommarkvällarna när vi löpte runt kvarteret Hattfabriken kommer man ihåg. När vi spelade boll på skolgården och fönsterrutan på Hattfabriken gick sönder. Pappa fick betala rutan, 2:50 kr, på fredagen, när han fick avlöningen. Kalkåkning vintertid på "Bryggarebacken" är ett annat fint minne från pojkåren. I gränden på Högbergsgatan låg mangeln, när mamma hade stortvätten. Den skulle vi pojkar köra och dra, ett av många minnen från gången tid.

Den stora lekplatsen var mest "Änkehuset" på stora Möllebacksgatan. Antalet barn var mellan 50-60 st. Där fanns flickorna, och många av oss pojkar lärde sig de första dansstegen på "Änkehusets" vind. Danslärare var Olga Petterson-Carlsson, hon var en av mina favoritflickor.

Vi barn var mycket musikintresserade. Det var en s.k. resegrammofon vi spelade med på den tiden. I Roos musikaffär på Drottninggatan och hos Göte Nilssons välkända butik på Borgmästaregatan inköptes 78-varvs skivorna (s.k. stenkakor) som gällde. Dansmusiken vi dansade efter var Arne

Hülpers med Greta Wassberg, Harry James, Bunni Berigan, Thore Ehrlings orkestrar, och Carl Holmberg ("hamnens ljus").

*På skolgården "Möllebacksskolan"
3 x Arne, Arne Lindoff, Arne Gustavsson,
Arne Svensson - Sternvad.*

*Flickorna utanför "Änkehuset" Aina
Landin Carlson, Hjärdis Johansson
Söderlund, Margit Johansson Bennerholm,
Birgit Johansson Österberg.*

Minnena från pojkåren är många också från de mycket kalla vintrarna. Åren 1939–1945 var de svåra åren. Särskilt minns man mörkläggningen och luftvärnskanonerna på Stakholmen, som dånade om nätter och kvällar, ett skådespel utan like.

Vi var många familjer på "Backen". De stora vedtravarna utanför husen, skulle bäras in på gårdarna, ett av de arbeten vi grabbar ålades. Veden skulle sågas och det var att hänga med våra föräldrar. (Vi ville ju hellre spela boll). Den stora upplevelsen som grabb, var när pappa arbetade övertid, och man skulle gå ner med kaffe till honom. En dröm var att få titta på de stora ångloken. Min önskedröm när jag var liten var att få bli lokförare.

Den gick i uppfyllelse! Jag fick det jobbet och efter 44 år i järnvägstjänst, gick jag i pension 1977. Nu på ålderns höst tänker man ibland på åren på Möllebacken, som ett enda stort äventyr. Jag är "backen" trogen och familjen bor på V. Vittusgatan, "Lilla Möllebacken".

Vi barn träffades en gång efter 50 år i "Lyckeby medborgarhus" med Mariann och Tore Friberg som värdar. Minnena flödade fram kvällen lång. Mariann är en av flickorna i "Änkehuset".

Helt apropå Möllebacken.

kort kommentar av Sten A. Petersson

Bryggaregatan fr. V. Köpmansgatan till St. Möllebacksgränd. "Bryggarebacken". B.B högst upp på backen. Olle Olsson bild - 1940-talet.

Gamla B.B. på Möllebacken rivs 1980 talet. John Karlsson bild.

John Karlsson har tillsammans med Margit Johansson-Bennerholm sammanställt handlingar de "arkiverat" över Änkehuset, Borgströmska stiftelsen, på Möllebacken. Denna dokumentation ger mellan raderna en inblick i de svårigheter som fanns innan välfärdssamhället växte fram på halva 1900-talet. Värt en eftertanke för var och en. Namnet Borgströmska stiftelsen kommer av donatorn, apotekare J A Borgström. Millan Borgström, som trädde in i styrelsen för stiftelsen, efter J As son, apotekare Ivar Borgströms bortgång, var en tid Föreningen Gamla Carlsronas ordförande. Vi är ju väldigt många från denna stad, som kommit till denna värld, i gamla B.B (Barnbördshuset), som låg intill Borgströmska stiftelsen, så även jag, en ruggig natt, i slutet på januari, 1938. Bilden nedan, av fotografen C A Månsson, visar de båda husen och man skimtar även Hattfabrikens skorsten i bakgrunden.

Det lägre huset i bildens högerkant, vid Borgmästarekajen, finns kvar än i dag och var en gång i tiden stadens sjötull. Bilden som publicerats i boken Karlskronabilder, är från 1920-talet, då detta hus ägdes av fiskgrossisten

Peterson, vars dotter Hulda, gifte sig med grosshandlare Ruben Abrahamsson. Han (f.ö. kusin till min mormor Selma Mehrén) drev välkända Ruben Abrahamssons herrekipering, på Borgmästaregatan 11 (sedemera herrekiperingen "Star"). Att jag berättar om detta hus, "helt apropå", är den roliga tillfälligheten, att en av de vid senaste årsmötet i styrelsen invalda, Stanley Wangvik, äger och bebor huset i dag.

Ofta får vi in skolbilder m.m. som läsarna gärna visar och som kommer in i bladet då tillfället passar. Walter Häggemo i Kalmar har skickat in ett foto från sin småskoleklass på – just det, – Möllebacksskolan, så varför inte plocka med den här.

Walter anger kamraterna han minns och räknar från övre raden höger.

HEMSIDAN www.fgc.nu

Ni som har tillgång till internet, besök gärna vår hemsida, som nu regelbundet uppdateras. Bl.a kommer vi att presentera en "ny" gammal karlskronavy varannan vecka. Aktuella filmvisningar och annan verksamhet, böcker och våra andra produkter presenteras.

I länken "aktuellt" ges kännedom om förändringar i stadsbilden som kan väcka opinion.

Fröken Olga Olsson med klass B i Möllebackens småskola läsåret 1932/33.

av Walter Häggemo

Så gott jag numera kommer ihåg har jag försökt namnge mina klasskamrater. Fel må ursäktas efter 69 år. Vår fröken Olga var syster till folkskollärare Ernst Olsson som jag sedan fick i "1:a och 2:a folk" som det kallades.

fröken

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

sittande: 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20

1, 4, 6, 12, 18 och 20 går jag helt bet på, möjligen heter flickan 20 Elsie. Övriga skall jag försöka mig på: 2 = Ulla Ternström (dotter till fastighetsägaren och lokföraren Ternström, V Vittusgatan 6, där min familj hyrde en lägenhet) Norr om gårdshuset ägde värden en rent paradisk liten trädgård. Allt är sedan länge helt försvunnet. 3 = Lennart Hattenbach, 5 = Abbe Nilsson, 7 = Nisse Petersson, 8 = Inga Britt Walter, 9 = undertecknad Walter Hansson (nu Häggemo) – jag tyckte det var konstigt att mitt namn också kunde vara efternamn. 10 = Siv Svensson. Om henne såg jag 35 år senare en tidningsartikel att hon var missionär för Sv. Kyrkan och verksam i bl.a. Afrika. 11 = Gunnar Hansson som varit verksam som brevbärare i Karlskrona, 13 = Olle Holmberg, 14 och 17 = tvillingarna Greta och Arne Andersson, (jag är tveksam till en del av ovan angivna efternamn.) 15 = Erik (Kirre) Tollstam, 16 = Sonja Nilsson-Nejdenfors-Frisk. 19 = Percy Wullf.

Änkehuset i Karlskrona

sammanställt av Margit Bennerholm och John Karlsson

Det första protokollet rörande Borgströmska stiftelsen är daterat 13 juni 1912, då stadsfullmäktige höll sammanträde. Från apotekare J A Borgström hade inkommit ett skriftligt erbjudande om 30.000 kronor till uppförande av ett änkehus.

Borgström skriver bl.a. "att det i Karlskrona länge funnits behov av sunda och billiga bostäder och i synnerhet har änkor med barn haft svårighet att anskaffa sig sådana. Då uppförandet av ett bostadshus för änkor skulle lindra bekymmer för många mindre bemedlade så skulle det vara stor glädje för mig om jag kunde bidra härtill. Jag erbjuder mig därför till Karlskrona stad

för åstadkommande av ett dylikt bostadshus överlämna 30.000 kronor på villkor

att staden kostnadsfritt upplåter byggnadsplats

att byggnaden kommer att inrymma smärre, sunda bostadslägenheter som på billiga villkor skola uthyras till välfrejdade, för arbetsamhet och ordentlighet kända mindre bemedlade personer företrädesvis änkor med barn

att stiftelsen benämns "J A Borgströms stiftelse".

Den 19 juni 1912 hölls första sammanträdet med J A Borgströms stiftelse.

Styrelsen bestod av: Apotekaren J A Borgström, regementspastorn E A Collén, brandfogden J Berglund, disponent W Lundberg, mästaren M Holgersson.

Tomt fanns disponibel på Ekholmen, men av olika anledningar byggdes änkehuset inte där.

Vid sammanträde 15 februari 1913 framgår att tomt erhållits på St. Möllebackstränd.

Arkitekt Evers fick i uppdrag att utföra ritningar till huset för en kostnad av 500 kronor.

I protokoll den 14 juni 1913 kan man läsa att anbud infordrats för uppförande av änkehus från fem firmor. Två firmor kunde ej lämna anbud då det var svår tid att anskaffa arbetsfolk. Då anbuden ansågs för höga begärde styrelsen uppskov 14 dagar och under tiden tänka på om någon indragning av arbetet kunde göras. Det lägsta anbudet var från byggmästare Zacrisson och löd på 66.500 kronor. Från protokoll den 12/8 1913 framgår att nya anbud infordrats och beslutades antaga ett anbud från K Öhnander lydande på 51.100 kronor. Vid protokoll 27/11 1913 beslöts att inskriptionen "J A Borgströms stiftelse" skulle anbringas mellan 1:a och 2:a våningen.

Anbud på elektrisk belysning infordrades och vid sammanträdet den 6/2 1914 beslutades antaga anbudet fr. E Dahlberg, Karlskrona som löd på 518 kronor vari bilning, håltagning samt all material var medräknat.

Ur sammanträdesprotokoll den 30 mars 1914 framgår att man beslutat anbringa en gemensam mätare för samtliga ljusgrupper och att varje lägenhetsinnehavare skulle betala en krona per månad för ljuset. Man beslöt även på förslag av M. Holgersson inköpa en fullt brukbar begagnad mangel för 100 kronor. M. Holgersson åtog sig uppdraget förmedla köpet och uppsätta mangeln i den bestämda mangelboden.

I protokoll den 27 juni 1914 läser man att 25 ansökningar inkommit med anhållan att få hyra de till den 1 oktober färdiga 17 bostadslägenheterna.

Följande beslöts erhålla var sin lägenhet:

Genom drunkning omkomne målaremästaren John Appelkvists änka Hilda Lilly med 6 minderåriga barn. Avlidne maskinisten K Johanssons änka Hildegard med 3 minderåriga barn. Sömmerskan och vanföra änkan Sofia Olsson med 3 barn 10, 12 och 13 år. Flaggmaskinisten Carl Alfred Anderssons änka Hildegard med 4 barn 7 – 14 år. Av sin man övergivna Ingeborg Larsson med 4 minderåriga barn. Änkan Hilda Hansson med 3 barn 6, 8 och 11 år. Daglönaren Ferdinand Olssons änka Emilia med 4 små barn. Änkan Ida Johansson med 3 minderåriga barn. Änkan Josefina Lundberg med 5 barn därav 3 minderåriga. Underofficerskorpral Petterssons änka Cecilia med 2 barn 8 och 10 år. Stadsförman Petter Olssons änka Charlotta och en son vid flottan (rum på bottenvåningen). Änkan Augusta Larsson med 5 barn därav 3 minderåriga. Av sin man övergivna Anna Matilda Lundqvist med 4 barn (varit ensam i fyra år). Skräddareänkan Maria Appelqvist med en dotter och en son. Ett vindsrum om sonen åtager sig underhåll av gatan. Av de sökande skulle som reserv antecknas: Ogifta Siri Liljekvist med 3 barn. Kerstin Stenberg, född Svensson med 2 barn födda 1908 och 1910. Anna Fernison med 2 barn, 8 och 6 år. Maskinunderofficersänkan Berg med barn.

I protokoll från sammanträde 9 juli 1915 framgår att hyresgästerna missbrukat förmånen att hava fri belysning i sina bostadslägenheter, varför beslöts att fr.o.m. 1 oktober 1915 envar hyresgäst betalar sitt lyse till Drätselkammaren.

Mätare för lyset skall uppsättas en i varje lägenhet. Överenskommelse träffades med änkan Ida Johansson att tillse att ljuset i trappor och brygghus släcks kl. 9.30 eller allra senast 10.00 e.m.

Två st. lägenheter som blivit lediga skola uthyras till underofficersänkan Johanna Johansson med 5 barn och hustrun Gerda Sandgren med 2 barn.

Boende inom stiftelsen: *17 mödrar och 55 barn.*

Vid protokollet 15 januari 1917 anmäldes att tvenne lägenheter blivit hyreslediga. Beslöts att uthyra den ena till änkan Löfgren med 4 barn och den andra till änkan Isaksson som har 3 barn.

Protokoll den 22 maj 1918. På grund av att utgifterna på fastigheten under 1916 och 1917 varit så stora, beslöt styrelsen att fr.o.m oktober hyran ökas så att de lägenheter som har kök skall betala 15 kronor per månad vardera året om och de två lägenheterna på vinden skall betala 10 kronor per månad vardera.

Vid sammanträdet den 27 september 1918 meddelades att apotekaren J A Borgström avlidit. Änkefru Borgstöm ingick sedemera i styrelsen.

Protokoll hållet den 11 juni 1923 varvid beslöts att följande änkor skulle få hyra lägenheter i stiftelsen: Hilda Hagström 4 oförsörjda barn, Emilia Hansson 4 oförsörjda barn, Ellen Pettersson 3 oförsörjda barn, Signe Hansson 4

oförsörjda barn, Gerda Pettersson 2 oförsörjda barn. 1925 invaldes apotekaren Ivar Borgström i styrelsen.

Protokoll den 9 mars 1928. Beslöts att änkefru Elna Lindoff som har 3 minderåriga barn skulle få hyra en lägenhet, fr.o.m. 1 april, samt änkefru Hilda Hultberg med 4 minderåriga barn en lägenhet fr.o.m. oktober månad. 21 mars 1929 beslöts att änkan efter Svensson som avled vid olycksfall vid renhållningsverket skall hava en lägenhet. 21 mars 1930 beslöts att änkan Signe Pettersson och Gertrud Göransson skulle få varsin lägenhet. 31 mars 1932 beslöts att änkan Greta Bruhn skall hava lägenhet fr.o.m. 1 oktober.

1 januari 1937 avgick M Holgersson, som vice värd, denna syssla övertogs av polisöverkonstapel Axel Gustafsson. För ett arvode av 10 kronor per månad, skulle han upphämta och inleverera hyror, nödig tillsyn av fastigheten samt renhållning av gård och gata.

Till änkefru Anna Isaksson skulle utgå ett arvode av 15 kronor per månad.

Vid sammanträdesprotokoll den 10 april 1941 beslöts att höja hyran med 2 kronor per lägenhet fr.o.m. den 1 oktober 1940.

Nästa sammanträdesprotokoll är daterat 19 november 1951 där det framgår att apotekaren Ivar Borgström avlidit och att Millan Borgström inträtt i styrelsen.

I protokoll den 19 december 1955 framgår att hyran utgör 15 kronor för vindslägenheterna och 17 kronor för övriga per månad. Man föreslår på mötet att försöka sälja fastigheten då reparation av densamma inte skulle motsvara tidens krav och donatorns intentioner.

Vid sammanträde den 2 september 1960 beslöts att till byggmästaren R Strigård försälja fastigheten i kvarteret Nordstjärnan för ett pris av 80.000 kronor samt att för erhållna köpeskillingen inköpa bostadsrättslägenheter, vilka lägenheter på förmånliga villkor skulle enligt donationsbestämmelserna uthyras till välfredjade för arbetssamhet och ordentlighet kända mindre bemedlade personer, företrädesvis änkor med barn.

SYDÖSTRAN TISDAGEN DEN 8 SEPTEMBER 1981

FÅR JAG ORDET

Svar till "En av de många"

Visserligen är jag inte en av de styrande i Karlskrona som Du ställde frågorna till och jag ska bara bemöta Dej vad gäller Borgströmska stiftelsen på Möllebacksgård där Du och jag vuxit upp.

Du undrar varför kommunen kunde riva "Änke-

huset". Det var inte kommunen som ägde änkehuset utan Borgströmska stiftelsen och de beslutade att sälja fastigheten då den var i sådant skick att den var i stort behov av renovering.

Då jag läst del av de protokoll som stiftelsen fort under årens

lopp kan jag berättat att:

I protokoll 19 nov 1961 kan man

läsa att ombyggnadsfrågan visat

sig allt för dyrbart att realisera så

det skulle omöjliga stiftelsens

systemtill biltiga bostäder.

I protokoll 1965 framgår att man

skulle försöka sälja fastigheten då

reparation av densamma inte

skulle möta tidens krav och

donationsbestämmelserna som var

att till välfredjade för arbets-

samhet och ordentlighet kända

mindre bemedlade personer före-

trädesvis änkor med barn uthyras

annatse stunda bostadslägenheter

på billiga villkor".

1960 beslöts att Borgströmska

stiftelsen till byggmästare Ragnar

Strigård skulle sälja fastigheten

samt att för den 27.000 köpes-

killingen skulle utnyttas enligt

donationsbestämmelserna.

Du tycker att ett hus skulle byg-

gas för ersamma pensionärer. Det

är ju strid med donatorns inten-

tioner. Det är inte i tiden att sam-

la ihop en viss grupp av närmre

sister, i detta fall pensionärer på ett

ställe. På Marieberg byggdes ett

pensionärsbuss. Min mamma flyt-

tades från Möllebacken dit men

hon trivdes aldrig där.

Man har gått från denna typ av

bostäder för våra gamla. I såväl

kan de numera bo i "vanliga" lä-

genheter då de kan erhålla bo-

stadshjärd och på så sätt få en re-

lativt billig bostadsotkostnad.

Jag håller med Dej att vi som

vuxit upp i Borgströmska stiftel-

sen på St. Möllebacksgård på

1930-40-talet nu förtår att det

var en lyckad satsning av apoteka-

ren J.A. Borgström. Det är kanske

tack vare hans donation vi blivit -

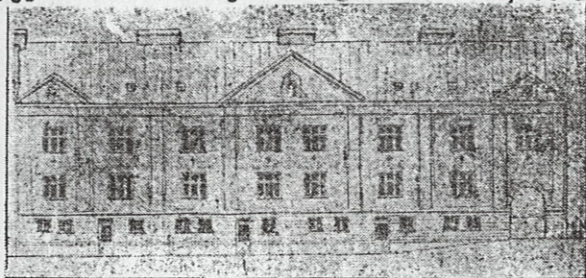
jag citerar Dej: "fina och präktiga

MARGIT BENNERHOLM

Änkehuset i Karlskrona färdigt.

Kommer att tagas i anspråk redan de närmaste dagarna.

Byggnaden har dragit en kostnad av 65,000 kr.

Sedan lång tid tillbaka har bristen på goda arbetarbostäder gjort sig gällande i Karlskrona. Och ännu svårare har det varit för mindre bemödlade änkor att skaffa sig några lärbeteder. Hyresvärderna äro nämligen ofta att det är förenat med ekonomisk risk att hyra ut till fattiga änkor, som till på köpet ha att dragas med en stor barnskara.

Det var därför en mycket väcker tanke som väcktes till liv inom stadsfullmäktige i fjor, då från olika håll framställdes förslag om uppförande av ett änkehus i Karlskrona. Men tvivelaktigt är hurvida denna väckra tanke blivit omsatt i verkligheten om icke den privata oförligheten trätt emellan. Apotekare U. A. Borgström, en mycket värm anhängare till förslaget, tog saken i egen hand och skänkte 30,000 kr. till ändamålet. Tack vare denna frivilliga donation blev det möjligt att inom kort sätta i gång med byggandet av änkehuset, vartill staden upplät en tomt på Möllebacken.

Nu har detta änkorhus hemvist, som erhållit namnet "J. A. Borgströms stiftelse", blivit färdigt, sedan arbetena pågått i omkring ett år. Det är en synnerligen tilltalande byggnad, som nu rörer sig på den förutvarande gamla ödetomten. Ritningarna äro uppgjorda av arkitekt F. Evers, och byggnadsarbetet har utförts av byggmästare K. Öhlander. Vid den i dagarna slutförda besiktningen hade vederbörande endast

verkar så prydligt och hөmtrevligt, att man ej kan förvåna sig öfver den livliga efterfrågan dessa mönsterbostäder rönt.

I källarvåningen finnes gemensam

Apotekare J. A. Borgström.

tvättstuga och mekanisk mangel och i övervåningen är en torkvind inredd.

Hyran för lägenheterna är satt så låg som näst 12 kr., vartill kömmer 3 kr. extra för den elektriska belysningen under vintermånaderna.

Byggnaden har dragit en kostnad av 65,000 kr., vilket belopp avsevärt öfverstiger det beräknade. Apotekare

Från Möllebacken till Ekholmen...

är inte steget långt, varken geografiskt eller här i medlemsbladet. Änkehuset på Möllebacken skulle byggts på Ekholmen, var första tanken. Turligt nog blev det inte så. Idyllen där hade nog inte varit densamma. I sista avsnittet nedan nämner artikelförfattarinnan en person i Sölvesborg. Den-na M O är samma "Meta" Ottosson som skrivit boken om Enskilda Småbarnsskolan, som i år ersätter föreningens årsbok. Från Möllebacken leder trappan vid Högabergsgatan ner till Borgmästarekajen där ångbåtsbryggan för Nättrabytrafiken (anslutningen till Krösnabanan) låg. Uppe från backkrönet hade man förr en betagande utsikt över just Ekholmen.

Inför berättelsen nedan vill jag smyga in ovanstående bild av ett solbelyst Ekholmen ur detta perspektiv.

Sten A. Petersson

Barnen på Västra och Norra Ekholmsstrand

En slags Bullerbyidyll med Saltösund o Skärgårdsbåtar,
i stället för gårdesgårdar och hästskjutsar.

av Anna-Lena Nilsson-Gadd

Målaregatan 12 var det första huset som var rött med vita knutar, det låg på högersidan av gamla Saltöbron. Där bodde tant Signe med sin snälla mamma tant Liljegren. Tant Signe var lekskolefröken på Västeruddens "kindergarten". En gång fick jag följa med dit och jag tyckte det var jättespännande. Hon var också söndagskolefröken i Amiralitetskyrkan.

Flaggdag! Fr. v. nr 18 och nr 16.

Tant Signe hänger tvätt med hjälp av sin mamma tant Liljegren.

V *Ekholmsstrand 16* där bodde jag med min mamma Anna-Fia och pappa Erik "Kirre" Eriksson på övervåningen. Pappa jobbade på varvet som elektriker på landinstallationen. Han var en äkta Karlskronit, född på Lilla Holm, som hans morföräldrar ägde då. Hjalmar Pettersson, som ägde huset, bodde på nedre våningen med sin dotter Märta Persbeck. Hon arbetade i Elit och varje jul fick vi en stor kartong choklad med de allra finaste sorterna av henne i julklapp. Hon var söndagskolefröken i Fredrikskyrkan. Modern Augusta dog när vi barn var små.

Ibland kom sonen Ture Persbeck hem, då blev det fest. Han var militär och var mycket till havs. Tant Märta och mamma dukade med vit duk på trädgårdsmöblemanget i syrenbersån vid planket. Där sattes fram ägg, sill, köttbullar, omelett och snaps till herrarna. Jag fick Sockerdricka eller Pärlo. Farbror Ture spelade gitarr och det sjöngs Evert Taube. Rena söderkåksidyllen.

Farbror Pettersson hade flera barnbarn, bl.a. några i min ålder. Det var

Håkan, Sven-Erik, Ingrid och Hans-Olle, han bodde i Stockholm och var bara hemma på sommaren.

En gång då min mamma var nere på gården och bankade mattor, hörde hon Hans-Olle ropa från vårt utedass, Farfar kom! Mamma ställde sig utanför. "Vad är det? Kan inte jag hjälpa dig?" "Jo," sa Hans-Olle, "jag bara undrar var snöret är som man skall dra i?" (Dom hade vattenklosett i Stockholm). Min mamma skrattade hjärtligt åt detta många gånger under sitt liv. Sven-Erik var en riktig sprallebyxa. Det var nog roligast när han var hemma, han fick sin lillasyster Ingrid, Håkan och mej att hitta på alla möjliga tokiga saker. Vi hade ett baklängesspråk och vi bara skrattade. Vilken härlig barndom! Än i dag när Ingrid och jag träffas, bl.a. när hon står i sitt stånd på Lövmarknaden och jag går fram till henne, och våra blickar möts, börjar vi skratta. Ingrid bor i dag på Aspö och heter Hellstedt. Tant Märta spelade piano när vi hade julkalas och vi barn fick sjunga igenom alla julsångerna. När jag blev större och lärt mig spela mandolin för Ernst Ottosson på Tullskolan, fick jag också framträda, jag fick alltid spela "När ljusen skall tändas därhemma".

I dag är det Ture Persbecks son Anders som äger huset.

*Märta Persbäck och farbror Hjalmar
i trädgården*

*Pappa och jag skall gå på promenad
till farmor o farfar på Pantarholmen.*

V Ekholmstrand 18 var hörnhuset på strandvägen, det var ett fyrfamiljs-hus. Överst bodde farbror Mattsson som ägde huset, tillsammans med sin dotter Greta.

Jag kommer inte ihåg var tant Greta jobbade, men hon var en duktig gymnast, minns jag. Hon var inte söndagsskolefröken. Det bodde alltså tre ogifta fröknar hemma och passade sina gamla föräldrar i dessa tre husen!

I grannlägenheten bodde min lekkamrat Kenneth (som jag än i dag umgås med) tillsammans med sina föräldrar Linnéa och Gunnar Eriksson.

FÖRENINGEN GAMLA CARLSCRONA

Bildad 1945

Sveriges största Hembygdsförening

Presentation av våra böcker, kort, Carlschronagram

Gör en beställning och föreningen levererar artiklarna snarast. Ni betalar det pris som står angivet i reklambladet. **OBS!** Portokostnad tillkommer.

INFÖR SKYLTSÖNDAGEN 1 DECEMBER

Eftersom FGC har erbjudits marknadsföra ett antal exemplar av Meta Ottossons bok "*Rävarumpa, Ängel och Törnrosa*", en bok om Enskilda Småbarnsskolan belägen på Västerudden, har styrelsen beslutat att i år 2002 låta våra medlemmar få möjligheten att köpa boken till ett pris av 100:–. Västerudden är ju särskilt aktuellt i år eftersom kommunen nu har lagt förslag om nybyggnation i detta område.

BÖCKERNA OM DIN HEMSTAD KARLSKRONA FINNS HOS DIN HEMBYGDSFÖRENING

Det finns fortfarande möjlighet att köpa böckerna som presenterar vår stad ur konstnärerna Erik Langemarks och Tore Noblings perspektiv. De båda tillskyndarna av denna Sveriges största hembygdsförening.

LÄS OM STADENS HISTORIA

KARLSKRONA 300 ÅR av Rune Hillbom, Agnes Wirén och Erik Langemark

VÅR FÖRSÄLJNING AV VYKORT ÄR ALLTID AKTUELL.
 Med hjälp av våra trevliga vyer från vår "gamla" stadsbild kan du önska
 God Jul till dina vänner..

BORGMÄSTAREGATAN

LANDBROGATAN

JULKORT

JULKORT

JULKORT

RONNEBYGATAN

GLÖM INTE ATT BESTÄLLA AV VÅRA MYCKET OMTYCKTA CARLS-
 CRONAGRAM MED MOTIV FRÅN VÄRLDSARVSTADEN. PRIS 10:-,
 kuvert ingår i priset.

AMIRALITETSKYRKAN

RÅDHUSET

Övriga erbjudanden ur ÅRSBOKSSORTIMENTET finns fortfarande i lager.

Bilder - Minnen - Min Rikedom av Bengt Andersson

Livet är en gåta av Ernst Alvik

Två Karlskronaföretag av författarna Kjell Nilsson och Stig Larson

Det gamla fotografiet av Åke Ulvesjö

Flottans musikkår av Per Rostin

Hemma vid varvsmuren av Bengt Andersson

Resor till Karlskrona, skildringar sammanställda av Torsten Samzelius

Vårt erbjudande om bokpaket omfattar nu två olika paket.

1. Flottans musikkår samt Hemma vid varvsmuren till ett pris av 200:--.

2. Flottans musikkår, två Karlskronaföretag och I Hakkorsets skugga till ett pris av 250:--.

Välkommen med Er beställning.

Dessutom säljer vi följande:

Sjukvård i Hakkorsets skugga, Greta Erhamn	40:--
Karlskronavyer, utgivna av Stadsbudskåren, häftena 6-12	50:--
Reveljboken, ett 20-årigt perspektiv sammanställt av Bert Svanstein och SvenOlof Bergström	50:--
Medlemsnålen	25:--

BESTÄLLNINGSLISTA, porto tillkommer.

	Antal				Antal
Vykort Ronnebygatan	2:50	Bilder-Minne-Min rikedom, Bengt Andersson	150:--
Borgmästaregatan	2:50	Livet är en gåta, av Ernst Alvik	150:--
Landbrogatan	2:50	Två Karlskronaföretag, Kjell Nilsson, Stig Larson	190:--
Sjömanskåren	2:50	Det gamla fotografiet, av Åke Ulvesjö	130:--
Gallionsparken	2:50	En stadsvandring med Erik Langemark	220:--
Amiralitetsgatan	2:50	Flottans musikkår av Per Rostin	120:--
Övrigt			Hemma vid varvsmuren, Bengt Andersson	180:--
Karlskronavyer *)	50:--	Resor till Karlskrona, Torsten Samzelius	150:--
Reveljboken	50:--	Tore Nobling	140:--
Sjukvård i Hakkorsets skugga	40:--	Karlskrona 300 år, pris per del	275:--
Medlemsnål	25:--	Paketpris samtliga 3 delar	750:--
CARLSCRONAGRAM			Bokpaket 1 (se ovan)	200:--
Amiralitetskyrkan	10:00	Bokpaket 2 (se ovan)	250:--
Fredrikskyrkan	10:00	Klockstapeln	10:00
Gamla Teatern	10:00	Stadshotellet	10:00
Högvakten	10:00	Karl XI statyn	10:00
			Tyska kyrkan	10:00
			Kungsbron	10:00
			Vattenborgen	10:00
			Stortorget	10:00

*) v.g. ange önskat nr på häftena av Karlskronavyerna

Dessutom beställer jag: _____

Postgiroinbetalningskort medföljer leveransen

Namn _____

Adress _____

Postnummer _____ Postadress _____

Telefon _____ / _____

I lager just nu!

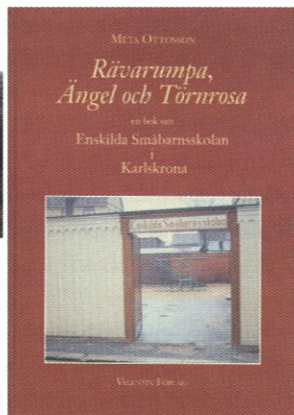
”Två Karlskronaföretag”

Livet är en gåta
av
Ernst Alvik

Föreningen Gamla Carlscrona
Årsbok 2000

”Livet är en gåta”

”Rävarumpa, Ängel och Törnrosa”

Frankeras ej
mottagaren
betalar
portot

FÖRENINGEN GAMLA CARLSCRONA

SVARSPOST

KONTONUMMER 351032800

371 20 KARLSKRONA

Dom hade speceriaffär uppe på Ekholmen, bredvid Lindstrands mjölkaffär. Jag kan än idag känna doften av korken bland vindruvorna, när jag fick följa med farbror Gunnar ut på lagret och provsmaka en druva. Det har alltid varit lite speciellt mellan farbror Gunnar och mej.

På nedre botten bodde Anna och Axel Jonasson. Det var ett äldre par och deras barn hade redan flyttat hemifrån.

Britt-Marie Gustavsson bodde i lägenheten bredvid med sin mamma Ingeborg och pappa Alfred. Farbror Alfred var bagare på Alfred Johanssons. På sommaren fick Britt-Marie och jag åka med honom i bagarebilen och lämna bröd hos lanthandlarna. Rundan gick ibland ända till Kuggebodda. Vilken utflykt! Farbror Gunnar och farbror Alfred var de enda på vår strandväg som hade bil, en Ford och en Opel.

Fr v. Magnus Thörn, Kennet Eriksson,
B-M Gustavsson och A-L Eriksson.
Stående Gunvor Thörn. På Mattsons gård.

Tant Brith som Lucia med oss barn
1950.

N. Ekholmstrand 22. Här bodde Gunvor och Magnus Thörn med föräldrarna Britt och Allan på nedre botten. Farbror Allan jobbade också på varvet.

På övervåningen bodde deras farmor och farfar, Hulda och Gottfrid, som var allas farmor och farfar. Dessa gamla har en särskild plats i våra hjärtan, på deras gård fick man vara och leka hur mycket man ville. Vi byggde hyddor, spikade lådbilar, hystade boll och ritade hagar. Aldrig att dom körde ut oss på strandvägen, inte ens om det var nyräfsat. Farbror Allan hade en stor fin motorbåt i mahogny, som vi fick låna och åka i någon gång på sommaren.

Han hade också en snipa. Den fick vi ro med till Högaholm så han kunde se oss från sitt fönster. Roligast var att gunga på svallvågorna efter Södern, Arona eller Ö. Skärgården.

Tant Brith gick i gymnastik ihop med tant Greta. Hon var också den mamma som ordnade så mycket roligt för oss barn bl.a. julfester och maskerader.

Fiskaregatan 12. Detta huset ligger på backen som går ner till strandvägen. Här bodde Hans med sina föräldrar Anna-Lisa och Arvid Lohman. Farbror Arvid jobbade på varvet. Tant Anna-Lisa och min mamma var med i samma syförening. Huset ägdes av Katarina Mazettis föräldrar. Katarina och Hans är kusiner. På vintern var detta vår skidbacke med gupp och så åkte vi rakt ut på isen. Då tog vi upp hela backen. Gud nåde den bil som förstörde vår backe. Farbröderna Alfred och Gunnar var så goda och parkera uppe på Ekholmen, så dom inte förstörde vår anordning där. Åtminstone trodde vi att det var för vår skull, halkan gjorde klart sitt till. På sommaren, under semestertiden, träffades vi inte så mycket. Var och en hade besök eller reste iväg för att träffa kusiner, mor- och farföräldrar. Vi åkte oftast med tåg till mina morföräldrar i Sölvesborg. Då fick man polletera cyklarna och resväskorna någon dag innan på Blekinge kustbanors station.

Ibland hände det att vi åkte till Stockholm, då åkte man från Centralstationen, för att hälsa på pappas syster, faster Astrid och farbror Göte Falkman (f.d. Svensson). Farbror Göte var varvspolis och hade flyttat upp till Kastellholmen. En midsommar var Kenneth med familj också där. Dom hälsade på farbror Gunnars bästa kompis K S och hans fru Maj, vilka också kom från Karlskrona. Dom bodde i våningen ovanför min faster.

Dom flesta på Kastellholmen var militärer eller civilanställda på Skeppsholmsvarvet och hade flyttat upp från Karlskrona. Dom levde som en storfamilj. Oj, vad jag trivdes där.

Hans Lohman (överst) och Kenneth Ericksson (underst) skjutsar tjejerna på källken.

Britt-Marie och Anna-Lena hjälper till att köra ved från vedstaplarna.

Åter till Ekholmen. På för och sensommaren var alla ute om kvällarna. Det fanns ju ingen TV. Papporna stod på bryggorna och metade aborre och ål. Oftast kom mammorna ut med kaffe och nybakta bullar. Ibland gick jag med pappa på fotboll, det var oftast på söndagsförmiddagen medan mamma gjorde söndagsmiddagen. Vi gick alltid för att se Karlskrona BK, det var hans favoritlag.

Pappa sa alltid att man måste se båda lagen, men det tror jag inte att han själv gjorde.

Vedstaplarna.

Jag tror inte att någon på vår strandväg hade värmeledning, som man uttryckte det på den tiden. Varje familj beställde hem flera kubikmeter ved. Det var mysigt med alla vedstaplarna och det luktade gott. Veden togs till vedbocken och papporna började såga. Vi barn fick hjälpa till att bära in veden i vedbodarna. Där skulle det staplas på ett visst sätt, så att veden torkade ordentligt.

Kenneths lillasyster. Som Ni har hört var vi inte många barn på vår strandväg. Kenneth fick en lillayster som heter Eva och jag fick en kusin som heter Inga-Lill, men då hade vi andra redan börjat skolan och lekte med de andra barnen på Ekholmen. Inga-Lill var dagbarn hos oss när moster Elsa och morbror Kurt Svensson jobbade. De bodde sedemera också i Mazettis hus.

1965 flyttade jag till Sölvesborg permanent och började på Sölvesborgs-Tidningen (BLT) och där är jag fortfarande kvar.

*Riksmarschen 1941
fr.v. (okänd dam), tant Signe,
tant Märta och mamma.*

*Kenneth o Anna-Lena med våra
2 äldsta barn Anders 1 år och Eva-Lotta
1 år. 1971*

Vi är ganska många Karlskroniter i vår minsta Blekingestad. Bl.a. Margareta (dotter till Ernst Ottosson) och Bertil Svensson. Maggan o jag sjunger i Karismakören tillsammans. Maj-Britt Berglund som jobbar på posten, Mari-

anne (f. Aghed) Arnoldsson. Vi var skolkamrater i flickskolan och brukar åka på skolträffar tillsammans, Kenth Olofsson från Pantarholmen, jobbar som byggnadsingenjör vid kommunen.

Agneta (fr. Långö) är gift med Gustav Wahlberg, vars pappa både Karlskroniter och Sölvesborgare känner som en duktig gymnastikdirektör. Solveig Strömngren som jobbat på skolexp. i Mjällby

Sigvard "Sigge" Johansson från Lyckeby har varit polis. Gunnar Ehrnberg från Saltö träffar jag ibland på golfbanan. Hans syster Kristina o jag var klasskamrater på Saltöskolan.

Anna-Mia från Hallarum är gift Malmberg och bor strax intill mig. Vi träffas ofta och gör roliga saker tillsammans. Kristina Källerudd är gift med Arne Bengtsson från V. Näs. Jag minns när dom träffades som 15-16 åringar och dansade i Berggården. Arne gick el- och telelinjen på Yrkesskolan. När han var färdig med sin utbildning tog han Kristina med sig och dom dansar än i dag. Är dansledare och gör folkdansuppvisningar.

Ja, detta var några som jag kom på i hast.

Program Hösten 2002

I brist på programförslag från våra medlemmar har programkommittén bestämt följande program under hösten 2002 och våren 2003.

2 oktober kl. 19.00	Filmvisning
6 november kl 15.00	Filmvisning
20 november kl. 19.00	Berättarkväll "Tema skolminnen".
Välkomna att berätta för oss andra.
1 december kl. 11.00-18.00	"Öppet Hus" Möjlighet att köpa boken om
Enskilda småbarnsskolan på Västerudden.
4 december kl. 19.00	Filmvisning

Program Våren 2003

12 februari kl. 15.00	Filmvisning
12 mars kl.19.00	Filmvisning
9 april kl. 19.00	"Gamla lekar får nytt liv"
Lekledare Ingrid och Eva.
1 maj kl 07.00	Sparregården för Reveljmarsch

Välkomna att besöka oss även på onsdagar då vi som vanligt har öppet mellan 17.00 och 19.00 från september till och med maj!

Wilhelm Benninge är en välkänd karlskronaprofil snart 93 år gammal. Benninge är målare, konstnär men framför allt en genuin Kaulskronit och en sällskaplig person som många mött och känner. Självt har jag känt honom sedan ungdomsåren, då jag i läroverket kom att hamna i samma klass som sonen Bosse och ofta besökte det vänliga hemmet. "Wille" har läst in lite minnen från sin barndom på kassettband, som jag gärna vill återge här, efter viss bearbetning, som gör det intalade läsbart. Dels vill jag, då Benninge är sjuk, och jag vet att han, som den hängivne medlem han är, gärna vill se detta i bladet, dels då Västerudden nu skall bebyggas, för att åter bli en levande stadsdel, få med Benninges berättelse redan nu.

Detta är första gången jag använder intalad material så kanske skulle ytterligare bearbetning behövs, men det sporrar till att göra intervjuer med äldre, för att rädda kulturhistoriskt viktiga minnen undan glömska. Det är intressant, och unikt, att få berättat om livet i hyreshusen på det gamla Västerudden, för snart hundra år sedan, det har varit både lärorikt och givande för mig, som är drygt 30 år yngre än "Wille". Jag minns Västerudden och den gamla trästaden, som fanns kvar, ännu då jag växte upp. Jag älskade kåkarna och gränderna, de som försvann i 50-talets rivningsiver, då det moderna folkhemmet byggdes upp. Visst förstår jag nyttan med de bättre bostäderna, men idyllen som försvann, lämnade ett sår i hjärtat, ett sår som inte kan läkas, men väl plåstras om, med minnen som dessa. Tack för din mustiga berättelse "Wille".

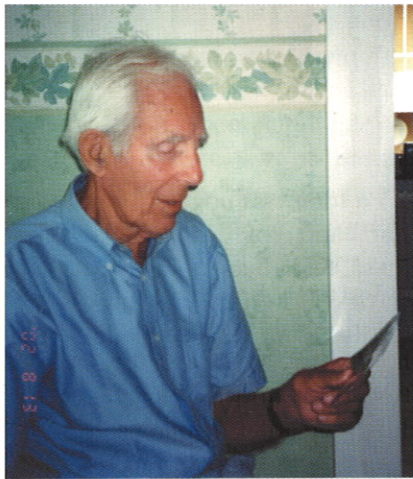
Sten A. Petersson

Wilhelm Benninges barndomsminnen

Jag föddes på Västerudden, där jag som ende sonen bodde tillsammans med mina föräldrar på andra våningen i träfastigheten nr 6 i kvarteret Taube. Lägenheten bestod av 2 rum och kök, inget vatten och avlopp uppe, men däremot var det mera moderniserat i kåken, vi hade nämligen gemensam pump nere i portgången som låg just inunder vår köksingång.

Övriga hyresgäster hämtade också sitt vatten i pumpen i porten och så fick man ju bära ner "slubban" och slå ut den där.

Andra boende på Västerudden, ja

W. Benninge
13/08/02 Foto: Sten A. Petersson

inte i 9:an, den stora stenfastigheten mitt emot, för de hade ju också en pump inne på gården, där de kunde hämta sitt vatten, men däremot de andra, som bodde i träkåkarna runt omkring, måste gå och hämta vatten, vid en pump på gatan, i hörnet Skepparegatan-Varvsgatan. Just vid den pumpen bodde en person som hette Jonsson, så han kom att kallas, "Jonsson vid pumpen".

Vi hade kakelugnar inne som vi eldade med björkved i på vintern. Lägenheten hade även en andra utgång, på sidan, som vette mot den större trappan, ned till gatan. På den andra sidan, på samma våningsplan som vi bodde, bodde en familj, herr och fru Svensson. Han hette Johan och var andra gradens underofficer och frun hette Emilie. De hade tre barn, en flicka, Vivian, som var ett år yngre än jag och så två pojkar, Reinhold och Gösta som båda arbetade på varvet. Reinhold var svarvare men Gösta var bara "pillemasare".

Kvarteret Taube, Fastigheten nr. 6
Akvarell av W. Benninge
Foto: Sten A. Petersson

På första våningen, under oss, bodde en flaggunderofficer Magnusson. Han hade fyra flickor och en son. De bodde i tre rum och med eget kök dom också, fast köket de lagade sin mat i låg på andra sidan ett större kök, som de fick gå igenom. Denne flaggunderofficer hette Axel men fruns namn minns jag inte. Flickorna hette Magda, Elsa, Valborg och så en äldre flicka vars namn jag glömt. Sonen hette Axel och han var mycket äldre än flickorna. Jag minns ett tillfälle, då jag var där, att han hade köpt kräftor, och kom hem med, det var första gången jag såg kräftor. Han tippade dom i en balja med kokande vatten. Jag tyckte det var hemskt och sen skulle dom äta dom där djuren som såg ut som skalbaggar. Mitt emot Magnussons på första

våningen bodde värdfolket, Lövgrens. Jag minns mycket väl hur det såg ut hos Lövgrens då jag en tid gick hos fröken Lövgren, Siri hette hon, för att försöka lära mig spela piano. Det avlöpte inte så lyckligt, Vivan Svensson däremot som bodde uppepå, hon blev duktig på att spela.

Lövgrens hade också en son som hette Axel och var marinmålare och jag har ännu ett litet blad som han gjort. Han hade målat av mamman och pappan och jag beundrade dom där porträtten, som hängde på väggen inne i deras sovrum. Dessa minnen är från 1917 för vi flyttade därifrån till Björkholmen i början av året 1918.

Låt oss nu återvända till det stora köket jag berättade om nyss. Det var ett väldigt stort kök med en stor öppen spis. I den spisen fanns det "trefötter" som de kallades, som man kunde lägga ved inunder, och elda och sätta en panna på. Det var faktiskt fyra familjer som delade på den här eldstaden.

På nedre planet, samma plan som köket låg, bodde två "inneboende" familjer. Det var fröken Gustavsson och hennes mamma. Ellen Gustavsson hette hon och hon var servitris på Servicia. Hon var ett rekorderligt fruntimmer som hade både det ena och det andra. Hon var den enda i den här kåken som skaffade sig en grammofon, en trattgrammofon. När vi hade några kalas i kåken, då kom Ellen Gustavsson med sin trattgrammofon för att höja stämningen med några skivor. I ett rum längst bort bodde en ungarl som hette Nilsson. Han var dykare och kallades för det mesta bara för "Dykar-Nisse". Jag hade mycket kontakt med honom. Han var vaktmästare på Gamla Teatern som låg i kvarteret näst intill. Han var så vänlig så han lät mig gå in och stå där på "hyllan" och titta på teaterpjäserna. När jag flyttade därifrån 1918 hade jag sett Värmlänningarna 7 gånger.

På högra sidan i det stora köket fanns en dörr bakom vilken en trappa ledde upp till andra våningen. Jag var aldrig där uppe och jag vet bara att det fanns en familj som hette Johansson. Vad mamman o pappan hette i förnamn vet jag inte men dom hade en flicka som hette Gurli.

Där bodde också en liten gumma, en äldre dam, som jag inte heller vet vad hon hette vi kallade henne bara för "jungfrun". Hon levde nog på något understöd – fattighjälp som man sade på den tiden. Hon hade det väldigt knapert så vi i kåken hjälpte henne med lite mat och så. Hon var en väldigt timid liten gumma. Jag såg henne faktiskt aldrig ute, jag såg henne bara någon gång nere vid spisen då hon eldade och lagade något. Hon bodde uppepå i ett litet rum. Till kåken hörde en trädgård där det fanns ett stort päronträd, ett så kallat Bonkantint-träd, med härliga päron, som dansade ned ibland. Var man uppe tidigt, innan pappa plockade upp dem då han skulle gå till varvet, fick man smaka dom där Bonkantinererna. Sådana päron finns inte nu. Det fanns också en liten trädgård, med staket omkring, och i

övre delen av den trädgården fanns ett litet lusthus, där vi i kåken träffades, och faktiskt hade små gårdsfester.

Det var mera gemytligt förr i varje kåk, åtminstone i dom mindre.

Ja så naturligtvis inne på gården fanns det en hel rad med spjälldörrar, det var väl åtminstone fyra dass och en stor sopbod. Den där sopboden har jag i särskilt gott minne för där vimlade det av råttor. På andra sidan, alltså Varvsgatan 12, fanns ett bageri och i vår tomtgräns fanns ett stall med en häst och ovanpå förvarades höet. Där trivdes råttorna förträffligt. En gång kom jag på att jag skulle se om jag inte kunde fånga några råttor i vår sopbod. Det var väl när jag var sju år, 1917. Jag köpte en smäckfälla, en giljotinfälla som jag riggade upp där, och jag hann inte mer än stänga dörren, förrän det smäll till, och jag fick en stor råtta. Jag satte upp fällan igen och tog en massa råttor, ett 20-tal minst. Därefter tog jag morsans knäppekorg, där hon förvarade knäpporna (= *klädnypor*). Jag lade råttorna i korgen och var inte sämre än att jag traskade ut till Slakthuset, ute vid Vattentornet, där jag sålde råttorna. Jag tror jag fick tre kronor för dem. Jag fick aldrig ihop fler råttor. De var så raska och kluriga, hade lärt sig, så jag fick inga i fällan. Vad de skulle ha råttorna till på slakthuset vet jag inte. Dom sade att dom gjorde tvålvår av dom, och feta var dom allt, så det blev nog mycket tvålvår (= *kommunen betalade för skadedjur som var ett stort problem förr och förmodligen koktes de tillsammans med slakteriavfall i destruktionskärlet, för att säljas till kosmetikaindustrin*).

Jag är nu 92 år men minnet har jag fortfarande kvar och särskilt minns jag första världskriget. Det utbröt ju den första augusti 1914. Jag var då 4 år och nyfiken på allt möjligt.

Jag minns då Landstormen kom till Skeppsgossekasernen med kokvagn och hästar och jag trodde faktiskt att det var cirkusen som kommit. Jag var inne och tittade där gubbarna låg uppe i gymnastiksalen. Dom låg i halm. Hela utrustningen de hade var en trekantig hatt och patronbälte. Mina föräldrar var bekanta med Risberg som var skolvaktmästare på Läroverket. Även där var inkvarterat landstormare som låg på halm i korridorerna. Naturligtvis var det inte mycket till beredskap de fick ut några gevär. Ja jag kommer i alla fall ihåg det. Så var det en helt annan sak som dyker upp i minnet, från det där stora köket jag berättat om. Man skulle sota där och det tyckte jag ju var intressant. Det fanns då en liten sotare, jag tror han hette Schlager, som kom. Han hade en väldig hosta och ögonen rann på honom. De var röda o besvärade honom. Han hade en liten steger som han bar över axeln och sina viskor och grejor. Vi barn i huset följde efter då han kom in i köket, den lille Schlager, för att kunna se på vad han gjorde. Då hoppade han in i den stora öppna spisen och satte upp stegen där. Det var inte att

undra på att han fick ont i hals o ögon. Han hade varken munskydd eller skyddsglasögon. Stackars Schlager!

Det var ganska ont om mat under första världskriget man kan säga som lite grann av hungersnöd. Man sålde på statens inrådan eller vem det nu var som bestämde det där, paltabröd, som det kallades. Jag minns att en gång var jag med min mamma nere på Kaptensgatan vid gamla kyrkogården där man sålde paltabröd. Vi köpte det bara en gång, det var visst uppblandat med sågspån, för det var precis torrt. Vi hade släktingar på mammas sida, min moster, som vi fick lite råg ifrån, som man kunde göra s.k. "snittor" av. Jag minns att min mamma bjöd in några av de andra fruarna. De tyckte det var ett väldigt fint kaffekalas. De fick snittor med bonnasmör på, och det var ju någonting alldeles extra.

Då kriget bröt ut, då ringde kyrkklockorna i en timme. Jag minns att flera av tanterna i huset kom upp till mamma, som var rätt lugn av sig, och de grät och var alldeles förtvivlade. Nu hade kriget brutit ut trodde dom, men det kom ju aldrig hit på riktigt, som tur var. Men ett elände blev det och det var svårt både med maten och med ved, som man eldade i kakelugnarna med. Det var ransoneringskort på allt, till och med potatis! Ja det är många minnen från den gamla kåken, Skepparegatan 6. Vi hade ju en pump i porten och när jag började skolan och fått lära mig läsa, lite i alla fall, kan jag berätta att det satt en skylt över pumpen: "Allt slöseri med vatten straffas med böter upp till 2 kr."

På vintern, måste jag nog säga, slösade man nog lite med vatten, för när det var kallt och risk för att det skulle frysa, lät man pumpen rinna med en liten stråle för att den inte skulle frysa igen.

Ja så var det ju dassen och sopboden på gården och gubbarna som kom och hämtade. De hade allt ett eländigt jobb. När dom skulle bära ut, måste de gå i en liten smal gång, bakom det inre gårdshuset, och därifrån bära på två stakar, de här latrinkärilen. Dom fick ju asa kärilen igenom, och inte nog med det, när det var slut på gången kom de ut på kala berget som låg i dagen här. I det fallet var det rena medeltiden på Västerudden.

Jag minns en av lyktorna vi hade här, den stod i hörnet av Sjömansgatan vid Varvsmuren. Det var en trästolpe med en fotogenlykta på toppen. Det kom en gubbe med en liten stege och klättrade upp och tände den lyktan varje kväll. Sedan kom gasbelysningen. Det fanns ju gaslyse, men fotogenlyktorna var ännu kvar, då jag var barn.

Sen hade vi en annan inrättning, som var rena medeltiden, den också. Det fanns ju en gata som hette Teatergatan, som gick upp till baksidan på varvschefsostället. Det fanns en pump nere på Baggensgatan med avloppsbrunnar. Från den pumpen hämtade man vatten till dem som bodde

på Teatergatan. Dessa hade däremot inget avlopp så man hällde ut slubban (= *hushållsavfallet*) direkt i rännstenen. Detta rann kanske 40 meter, uppe från Teatergatan ner till avloppsbrunnen vid Baggensgatan. Alla husen uppe på Teatergatan och vid Baggensgatan är borta i dag. Nu är det parkeringsplats av alltihop, eller egentligen ligger väl värmeverket där nu. Det var en del av Västerudden.

Rännstenen på Baggensgatan ner till avloppet vid Pumpen. Foto som aldrig publicerats tidigare av C. A. Månsson

Jag har några skiftande minnesbilder från Västerudden. Särskilt minns jag en händelse som inträffade då jag hade fått en kälke. Jag var så där 4 – 5 år gammal. Det var en fin liten kälke, det var vinter och snö och vi skulle åka vid sidan av Branta Berg. Inte på själva körbanan utan på de små branta backar som fanns vid sidan av denna. Då var det en pojke som åkte ner, jag kan se det för mig än idag. Han kom nerfarande för backen ner på Amiralitetsgatan. Där stod spårvagnen. Precis som grabben kommer nerfaranandes kommer en hästskjuts med två hästar och han råkar komma under hästarna. Han blev illa tilltygad och blödde väldigt i huvudet. Han hade inte svimmat av utan andra barn tog honom på kälken och drog honom hem, uppför backen. Jag fick se hur det blödde kollosalt och blev faktiskt så chockad, att jag fick gå hem, blev liggande och spydde och var dålig.

En annan händelse jag kommer ihåg var första gången jag besökte en läkare. Det kom sig av att mamma tyckte det var konstigt jag var så rädd om näsan, att dom skulle röra den, tvätta mig där eller så. När det började lukta illa från näsan misstänkte hon att det var något fel på det hela. Vi traskade iväg till Imperial-huset där det bodde en läkare som hette Jonstone.

”Jo det är något fel” sa han ”men jag kan inte göra något åt det, utan jag rekommenderar Er att gå till Flottans sjukhus.” Han tog inget betalt utan gav bara mamma den instruktionen. Vi gick upp till Flottans sjukhus. Där var då en läkare som hette Christer Nilsson, som tog hand om oss. Han tittade på mig och så sa han: ”Jo visst har han någonting i näsan och det skall jag ta ut.” Nu var det sommar och han var militärläkare. Han var vitklädd. Vita byxor och vit uniformsjacka. Han sa: ”Nu lägger vi upp pojken där på bordet”, och så fick mamma sätta sig grensle över mig och hålla i armarna medan han skulle peta med några instrument in i näsan på mig. Blodet sprutade och då sade han bara: ”Akta mina vita byxor”.

Då blev mamma arg och svarade: ”Jag vill allt göra en konst i doktorsn vita byxor men hur ser jag ut”. Doktorn drog till mig med tången för att jag skrek. ”Jag har inte kommit hit för att Ni skall slå barnet” sa mamma, ” Kan Ni inte klara det utan att behöva slåss också?”

”Ja ja ja” sa han, ”jag blev lite häftig”. Hur han än behandlade mig där, så fick han ut en grej. Jag hade stoppat upp en benknapp i näsan. Jag fick med mig knappen hem och hade den kvar i många år. Hela operationen, som tog en god stund, kostade två kronor, och det var ganska mycket pengar på den tiden.

Ett annat minne jag skall återge var mellan min mamma o mig. Vi var uppe på torget och handlade, jag var väl mellan fyra o fem år och minns inte hur det kom sig men jag började bråka, kinkade och ville inte följa med. Min mamma blev arg och tog mig och gick direkt hem. När vi kom hem knäppte hon ner byxorna på mig och gav mig en liten omgång med en rotting. Det var en liten smal rotting, som tillhörde en lövmarknadsvippa. Hon bankade på ordentligt så det föranledde mig att säga: ”Ska Du banka sönder hela min rumpa?” Efter den betan bråkade jag aldrig mera. Det har hängt i mig genom livet så jag måste få säga: ”En liten omgång smörj, skadar inte. Det går inte att bara säga, så här får Du inte göra lille vän. En läxa som denna varar för hela livet, det har man nytta av”.

Åren gick och jag började skolan. Min mamma följde med mig första gången ned till skolan på Dockegatan, den som kallades ”Möljen” (= *se bild nr 2:2001 sidan 18*). Den kom sedan att kallas Chapmanskolan. Jag gick i Møljen hela första året och fram till april påföljande år, då jag gjorde mig illa. Jag var nere på gården hemma, och lekte. Som jag nämnt hade vi en liten trädgård med staket omkring. Jag hade fått en sådan där liten grej, en propeller, helikopter, som flög iväg. Jag skulle hoppa över staketet efter den, men blev hängande och föll så illa att armen gick av precis i armbågsleden. Naturligtvis hamnade jag på lasarettet, låg där i två månader och blev opererad fem gånger. Det var i början på 1918 så jag var aldrig med på

skolavslutningen, men jag blev flyttad ändå. Det gick bra för mig i skolan, så det var inga problem där. Det var ett elände på lasarettet för mig, operationen i armen var inte så lyckad, det blev varbildning i såret. Varje dag skulle jag ner på "operationen". Man skulle stoppa trasor i såret för att torka upp och "dra ur". Det gjorde obehagligt ont. Tre sköterskor fick hålla i mig och man stoppade en handduk i munnen på mig för att jag inte skulle "gala". Dom petade i armen med verktyg, och detta gjorde man efter att alla andra besökare hade varit där.

Det var inget vidare att ligga på lasarettet. Jag låg på en avdelning med äldre människor. Vi fick inget smör på brödet. Potatis var det enda man fick rejält med. Den enda jag minns därifrån var en kille som kommit dit från fängelset. Vad han hette, vet jag inte, men han var s.k. vapenvägrare, vilket han fått fängelse för, men blivit sjuk och hamnat på lasarettet. Den här killen han var tatuerad på hela främre delen av kroppen. Jag skulle kunna rita upp hur det såg ut än i dag. Tatueringen visade han för alla som kom dit. Jag låg där så pass länge så jag hann titta på det där många gånger. Det var en flicka, som satt och metade, framför ett rött hus med björkar omkring. Hon metade med ett spö, där reven gick ner till "göken", där det var en abborre tatuerad på den.

En dag då jag skulle ner på "omläggningen" strejkade jag och rymde och gick ut i skogen. Det blev ett sabla hallå, för att jag hade rymt.

Min mamma var just då inlagd för att ha opererat en självbulnad på fingret och doktorn bad henne säga till mig att jag inte fick sticka iväg så där. Det var ju inte så underligt när dom hanterade mig på det viset. Slet ut handduken så att tänderna rök ut. Det var visserligen mjölkttänder, men ändå. Det hade nog inte förekommit i dagens sjukvård, men så var det på den tiden. Detta hände i lasarettet som var i byggnaden där Tullskolan är nu. På den tiden var där två läkare, överläkare Lundberg och doktor Rickard. Dr Rickard var den som egentligen hade hand om mig, men Lundberg var och tittade på mig han också. Det fanns bara dessa två läkare på hela lasarettet och några sjuksköterskor, som gick omkring med styva kragar o sånt.

Vi var ju lika många innevånare i stan som nu, då det är över 200 läkare på lasarettet, som inte hinner med ändå. Det är ganska konstigt att de i dag är "utbrända" och har besvärligheter. Det var aldrig så att man hörde att de klagade läkarna där, och allting fungerade.

När jag kom ut från lasarettet så hade vi flyttat ifrån Västerudden. Min pappa hade köpt ett hus på Björkholmen, på Pukesgatan 4. Vi hade flyttat dit, så jag kom aldrig att bo på Västerudden mer, utan på Björkholmen, där jag kom att bo kvar ända till 1952, men det är en annan historia.

Bubbetorp, den hemlighetsfulla gården

av Sten A. Petersson

*Se ängens blommor, med dagg på sin kind,
känn dölvande dofter, hör fågelsångs välljud,
förnim historiens vingslag, från idog bygd, under vitblommande aplars oskuld.
Ån sorlar än lekfull, under bokträds grönskande kronor,
legenden, sagan och nuet möts där, hos jorden vi ärovt att förvalta,
– på Bubbetorps gård.*

Strax utanför Karlskronas tidigare stadsgräns ligger en stor gård, idag förvaltat av Karlskrona kommun, men för inte länge sedan den största privatägda lantegendomen i länet.

Arbetsmarknadsenhet och omsorg driver verksamhet här, en djurkyrko-gård har anlagts intill gården och ett djurkrematorium finns i en del av den största ladugårdsbyggnaden i dag.

Intressanta personer har ägt denna gård, den har varit i förfall, plundrats och utsatts för bränder men överlevt och har en historia värd att berätta. Det finns försäkringspengar som kommunen disponerar för återuppbyggnad av åtminstone en nedbrunnen byggnad, mälteriet där det bryggdes öl. Eftersom man vill använda arbetslös arbetskraft och inte hittat lämpliga personer för ändamålet, har arbetet ej kommit i gång. Jag hoppas att min artikel blir en liten väckarklocka för berörda, så dessa medel ej glöms bort. Det är av historiskt värde att denna gård får leva vidare, och användas för rekreation, marknader och andra begivenheter även för kommande generationer. Bubbetorps gård är en idealisk plats, där skulle visfestivaler, friluftskonserter, auktioner, dansuppvisningar, marknader, ja vad helst man kan tänka sig, ostört kunna framföras i ännu större utsträckning.

Det ses väl som dyrt att driva anläggningen, men varför inte renovera upp elverket och göra en demonstrationsanläggning, som med vattenkraften från Silltorpsån, (som rinner rakt genom gården, via Rosenholm, ut i Dannemarksfjärden) försörja gården, och stundtals ge överskott åter till kommunen. Djurkrematoriet förbrukar mycket olja och överskottsvärmen kunde användas för uppvärmning.

Smärre konferenser kunde, oftare än nu, förläggas hit. Mejeriet, Gästgiveriet (i folkmun kallat "skivet") eller Mälteriet, (om det återuppbyggs) bli till en pub för dessa konferenstillfällen, eller ännu hellre, om någon krögare kunde tänka sig en permanent verksamhet här, ge trakten liv och minska risken för bränder och inbrott i området.

Man kunde tänka sig att flertalet småhantverkare skulle få verka i byggnaderna och att smedjan m.m. utnyttjas för att aktivera skoltrötta ungdomar. Jag kan se hur många uppslag som helst, t.ex. ett världsarvscentrum, här utanför den centrala stadskärnan, i en unik miljö, som skulle utgöra behagfull kontrast, till den marina miljön, åt besökaren.

Bruset från vattenfallet nedanför mangårdsbyggnaden, där laxen hoppar på sin väg till lekplats, naturen, fågellivet, färger och dofter, som i dag ger stressade nutidsmänniskor en sällsynt naturupplevelse, talar för detta.

Mangårdsbyggnaden. Foto: Nils-Erik Larsson

Bubbetorps gård kan väl mäta sig med de kända gårdarna runt Karlskrona som Afvelsgärde, Skärva, Marielund m.fl. och gården är ju kommunens, *alltså allas vår gemensamma egendom, som vi bör värna om*. Många känner i dag inte till denna idyll, just där skärgårdsnaturen möter den ljusa lövträdkogen, så karakteristiskt Blekinges mellersta trappsteg. Mycket talar för att rätt skött skulle denna anläggning kunna ge skattebetalarna i mångfald tillbaka, även om det i dag saknas budgeterade medel. Ibland är det, enligt mitt förmenande, fel att prioritera med enbart förnuftet. Kära politiker, *låt hjärtat va me!*

Glöden finns, hos den fåtaliga fasta personalen, att arbeta för detta, och då kommer även det harmoniska lugn, där kunnande och känsla för arbetsplatsen mognar, och smittar av sig, på alla dem, som har en tillfällig praktikplats här. Hade jag inte varit en gammal man, kunde jag åtminstone drömma, om att få arbeta här.

Hit, till dessa vackra nejder, kom en gång för länge sedan, kanske tusen år tillbaka i tiden, en man som hette Bubbe. (*Bubbe är ett mansnamn från Vikingatiden. Bubbetorp finns som Ortsnamn även på två ställen i Östergötland*).

Vi vet inget om hur gammal gården är eller om Bubbe som gett den sitt namn och vi vet ej om det var före det gränsen mellan Danmark och Sverige drogs 1055, den gräns som varade i 600 år då Blekinge hörde till Danmark, fram till freden i Brömsebro 1645.

Bygden här är gammal det visar de vikingatida gravfälten strax intill (vid Torskors) på.

Då kungen gömdes på Bubbetorps gård

Detta kan vara en "skröna" men själv tror jag faktiskt, på det envisa rykte, som berättar att den avsatte kungen, Gustav IV Adolf och hans familj kom hit, i fångtransport, då de skulle utvisas ur landet. Här vid riksvägen låg ju skjutshållet och gästgiveriet, och det fanns grävda, underjordiska förbindelsegångar, mellan gästgiveriet och cibernskjulet (likboden), där brännvinet förvarades, liksom in till mangårdsbyggnaden. Då det var orostider, och militanta gustavianska grupper ivrade för att frige konungen, är det mycket troligt, att man beslöt sig för att gömma kungafamiljen här, tills man i skydd av nattens mörker, kunde föra dem till Kungshuset inne på Trossö. Rummet de hölls fångna i där, finns ännu bevarat. På själva julaftonen 1809 fördes de ombord på skeppet som förde dem ur landet. Det sista de torde sett av Sverige var kanske Drottningkärs kastell. Efter skilsmässa 1812, levde den avsatte monarken ensam och anonym, som överste Gustafsson, på världshuset "Zum Wissen Rössli" (Vita Hästen), i Sankt Gallen, Schweiz, till sin död där 1837.

Den siste smeden berättar

10/10 2001 besökte jag Jan Åsfeldt i dennes hem. Jan är född 1912 (90 år gammal) men är mycket vital och minnesgod och kunde berätta om ägaren Bergström, som dog i augusti 1920, 56 år gammal. Gustav Albin Bergström efterlämnade en av de mest välskötta gårdarna i länet.

Jan hade varit med sin morbror och plockat potatis på gården då han var 5 år och minns att patron Bergström tände en cigarr. En av de potatisplockande statarna mumlade "det finns de som har råd att röka". Bergström hörde detta och mannen fick avsked direkt.

Mycket av de uppgifter om byggnaderna jag kommer att återge nedan, fick jag höra om genom Jan Åsfeldt, denna dag. Åsfeldt kallar sig själv "bonnasmed" och menar med detta att han inte bara skodde hästar, utan utförde allt smidesarbete, ett yrkeskunnande han är mycket stolt över.

Åsfeldt blev smedlärling hos mästare Lundberg i smedjan på Bubbetorp då han var 14 år och här fick han lära yrket på alla sätt. Smeden var sin "egen" och gick inte på "stat", som mjölnaren, trädgårdsmästaren, ladugårdsskarlarna och de 6-7 som arbetade med hästarna.

Det var gamle mäster Lundberg som anställde Jan Åslund att arbeta under Martin Holmesson (Lundbergs son). Smedjan låg på den tiden, i första huset efter bron från Rödeby sett (det hus, där keramikern Alf Jarnestad i dag har sin verksamhet) och hyrdes liksom bostaden av Bubbetorps gård. Det som i dag kallas smedjan, kom till på senare år.

Åsfeldt arbetade först i 8 år, och fick betyg, men var sedan borta ett par år på 30-talet, under strejken. Åsfeldts 5 år äldre morbror Brynholf var i strejk, varför han, då smeden Martin Holmesson sände ut Jan på ett arbete, vägrade p.g.a. strejken, och fick slut. Jan var därefter hemma ett par år och arbetade en tid som hjälpreda åt sin andre morbror, som var korgmakare. En sommar och vinter, arbetade Åsfeldt i ladugården och minns, att man där hade 30–35 avsynade djur, men totalt omkring 60–65. Kvällarna ägnade man åt att plocka betor o.d. hemma, för den egna tilläggsförsörjningen.

Åsfeldt hade massor av minnen, som jag inte har plats att återge mer än aplock ur här.

Att som smed sko en häst kostade efter "nummer" (skostorlek) ett mellanpris Jan mindes var 4.50.

Jan mindes Brygghuset, som låg vid stora gården och användes för gårdens tvätt, hur man klappade och sköljde tvätten i kvarnrännan, han berättade även om "skivet", där bönderna stannade och tog en sup och en kopp kaffe på vägen. Gästgiveriet, byggt under dansktiden, i typiskt korsvirke, var den byggnad, som först satte Bubbetorp på kartan. (Finns markerat på 1600-talets kartor, men är säkert äldre. Skjutsstall och gästgiveri lades ned 1871.) Det "Skivet" Åsfeldt minns och berättar om, är krogen, som låg ett stycke längre bort där stenkällaren ligger i dag. Det var en envånings, knuttimrad stuga med torvtak, stor gäststuga, med öppen spis, och ett stort kök. Denna i dag försvunna byggnad, hade uppförts som vägkrog på tidiga 1900-talet. I byggnaden efter krogstugan, upp mot stallen, fanns en byggnad som man använde för vedbodas, utedass m.m. för övernattande. Här bodde även de, som arbetade med djuren, då det var mul- och klövsjuka. Nedanför klockstapeln låg verkboden (man förvarade verktygen här) och här hade sadelmakaren sin bostad, samt bostad även för folk som arbetade extra under skördetid. Intill stallet finns cisternskjulet. I stallbyggnaden kan man ännu i dag se hingstluckan, som man öppnade för att hingsten skulle få "lukta" om stona brunstade. Förutom hingsten fanns ridhästarna i stallet. I en i dag försvunnen stenstuga ovanför stallet bodde två familjer. En tid bodde Martin Holmesson här, (han var 12 år äldre än Jan) med sin familj. I huset närmast stora byggnaden var lilla kontoret, (byggnaden kallas i dag vävstugan) där en dam arbetade med gårdens bokföring.

På gårdsplanen fanns förr även en byggnad där landå och finare vagnar förvarades.

Det som i dag kallas grindstugan, och där den i dag ansvarige tjänstemannen har sitt kontor, fanns "La fogdens" bostad (Jans namn på rättaren eller förvaltaren). I smedjan på andra sidan ån gjordes allt smide för gårdens behov.

Jan berättar att han en dag skodde 15 hästar men rekordet har "Mölletorpasmen" Johan Johansson, med 24 hästar på en dag. Vid nuvarande djurkyrkogården låg "inta-get", en åker. Enligt Jan var alla åkerlappar namngivna, som t.ex de stora delarna mot Rosenholm, som hette "Söragärdet" och "Stampeslätt". Efter stallet mot trädgårdsmästarebostället finns en grund kvar, där var växthusen. Invid huvudbyggnaden mot ån finns en stor stenkällare kvar, där man förvarade trädgårdsprodukter och rotfrukter. Bron vid den byggnad som var kvarn, byggdes 1951–52. Här fanns tidigare gamla hjulet och vattenkraftverket.

I Backen ovanför smedjan fanns drängbostället samt snickarens verkstad med bostad och längst upp ladugårdsbostaden. Åkrarna här kallades "Spisängarna" och in i marken låg en stor åker, "Alängen".

Den gamla riksvägen, som gick här förbi, ända från Smålandsgränsen mot Karlskrona, kallades enligt Jan för "Dirkavägen."

Gästgiveriet och gårdens ägare från stadens tillblivelse

Gästgiveriet har en lång historia. Då Karlskrona "föddes" 1680, bodde Per Månsson på Bubbetorps gård och drev gästgiveri och skjutsstall. Bubbetorps gård levererade då gårdens produkter till flottan och den nya staden.

1709 äger Johan Gottschalk Traneus gården. Han var från 1691 amiralitetsmedicus i Karlskrona (*den minnesgode som läste min kyrkogårdsdokumentation 1994–95 i medlemsbladet kanske kommer i håg att han nämndes som ansvarig*

Bubbetorpsån. T.h. Smedjan, i dag keramikern Jarnestads verkstad, t.v. skyntar taket på det gamla gästgiveriet. (Foto Sten A. Petersson)

Vattenfallet vid mangårdsbyggnaden. (Foto Sten A. Petersson)

för Amiralitetsbaragen). Traneus var en mycket stor man i den unga örlogsstaden, vittberest och kunnig. Han ville väl som andra, av den tidens ansedda herrar, förvärva en gård utanför själva staden, (är det inte därav ordet herrgård kommer?) för att förlusta sig, med familj och gäster. Traneus dotter Lovisa Sophia, gifte sig 1717 Geijer, och skalden Erik Gustaf Geijer blev Traneus barnbarnsbarn. Traneus dog 1718 och dödsboet ägde gården några år. 1725 äger Henrik Schlyter gården. Han är rådman i Ronneby. Släkten kom till Sverige från Brabant p.g. av religionsförföljelse.

1733, bonden Olof Hansson står angiven som ägare, 1740 gästgivaren Hans Persson, 1745 handlanden Klement Wittlock.

1760 post- och handelsmannen, samt gästgivaren Henrik Schlyter (*släktskap med H.S. ovan okänd*). 1770 gästgivaren DF Büntyow. 1772 konteramiralen Karl Fredrik Eneskiöld, som utmärkt sig som befälhavare på skeppet "Enigheten" under slaget vid Hogland, och lät bygga sig det hus inne i Karlskrona som kallades Eneskiöldska huset, men sedemera blev Nordenskiöldska huset, efter senare ägare. Under många år inrymdes Blekinge museum här. (Den 30 november 1772 höll Eneskiöld stor middag på Bubbetorp, för firandet av Gustav III:s palatsrevolution, bland de inbjudna fanns hertig Karl). 1776 David Erik Brunflo. 1779 amiralitetslöjtnant Didrik Lindahl. 1791 ryttmästare Georg Phylgard. Vid denna tid beskrives mangårdsbyggnaden som tvåvånings träbyggnad med stor anlagd trädgård. Den 30 november 1788, fick brukspatron Phylgard äran bjuda storamiral hertig Karl (kronprins) och hans sällskap på middag, på Bubbetorps gård, då man gör uppehåll på resan till Stockholm.

Enligt historiska uppgifter från år 1792, upphämtar man flodpärlmusslor ur Silletorpsån och maler skalen i husbehovskvarnar.

1796–99 gör den tyske författaren Carl Gottlieb Kuttner sin europaresa och skriver då:

”Carlskrona den 28 augusti: Trakten på båda sidor om Carlskrona är bland det mest måleriska jag vet.... en mil utanför Carlskrona kom vi till en synnerligen vacker nejd och fann ett utmärkt värdshus och ett övermåttan förträffligt hus, som tillhör en lantgodsägare som bor där. Platsen heter Bubbetorp”.

1812 äger den mycket välkände, rike handlaren och riksdagsmannen Martin Thunell gården. 1818 byggs den nuvarande mangårdsbyggnaden. Efter hans död 1835 är hustrun Ulrika Lovisa registrerad som ägare, men gården brukades och förvaltades av Johan P. Rubin. 1856 äger Rubin gården som han köpte på auktion för 102.500 riksdaler. Med sin syster Lovisa Kristina och moder Dorothea Maria flyttade han in i mangårdsbyggnaden. Rubin gifte sig med den 22 år äldre Karin Maria Smitt som dog ett år efter maken. Detta år, 1874, stod hon som ägare, varefter Rubins syster övertog gården. Paret Rubin var barnlösa. 1875 är mamsell Lovisa Rubin godsägarinna.

1878 lade gästgiveriet ned verksamheten. På Bubbetorps gård var 47 vuxna och 44 barn mantalsförda vid denna tid, enligt dåtida husförhållningslängder.

1881 är vice amiralitetsauditören (biträdande jurist vid rättegångar inom marinen) och grosshandlaren Wilhelm Lindahl ägare till gården.

Affären gjordes upp 2 oktober 1881, med ogifta mamsell Rubin, som avled 25 oktober samma år. Lindahls hustru Hilda Emma Maria var släkt till Johan Rubins hustru Karin Maria. Kanske var det därför man köpte gården, utan avsikt att bosätta sig där. Lindahl står skriven i Karlskrona stadsförsamling och äger ett stenhus med adress Norra Kungsgatan 2. Förvaltare och bosatt på gården är Jonas Gustav Alfred Nordén, som med familj kommit från Stockholm, och bosatt sig i förvaltarbostaden, redan 1875, för mamsell Rubins räkning. Lindahl blev vice ordförande i stadsfullmäktige åren 1863–1871 samt 1876–77. 1871–75 blir han VD i Carlsrona-Wexjö Jernvägsaktiebolag (CJW). Lindahl var även styrelseledamot i AB förenade bryggerierna.

15 okt. 1871 valdes Lindahl som skolrådsledamot i Kungl. Amiralitetsförsamlingens folkskola. I oktober 1892 flyttar den nu 64-årige Nordén in till staden och som ny förvaltare på gården (nu taxerad till 153.900 riksdaler flyttar 28-årige G. A. Bergström in i förvaltarbostaden med hustrun, född Ridderstolpe och parets son Sven).

År 1904 säljer Lindahl Bubbetorps gård till Gustaf Albin Bergström.

Året efter, 1905, skänker paret Wilhelm och Hilda Lindahl ett belopp av 12.000 kronor till ett gravkapell för stadens församlingar på Wämö kyrkogård med villkor att ingen särskild avgift fordras för att begagna detsamma vid begravningar eller bisättningar. Den redan förmögne Lindahl tyckte nog, att då han fått pengar från sin affär med Bubbetorp, kunde visa sig generös. Kapellet, som invigdes den 11 nov. 1906, står ju än i dag som ett minnesmärke över paret Lindahl.

Den nye ägaren till Bubbetorp, Gustaf Albin Bergström, är utbildad agronom och utnyttjar gårdens möjligheter till 100%.

Silletorpsåns 10 meters vattenfall fick driva handelskvarn, sågar och elektricitetsverk för gårdens belysning, tröskverk samt andra mindre verk och maskiner. Det var gott om hästar på gården och här bedrevs avel, dels av ren ardenerrass, dels av korsning svensk lantras/ardennerhingst.

Gårdens skördar var exemplariska och större delen av mjölken levererades till stadens hushåll, medan man av resten gjorde smör med det egna mejeriets separator.

Det går bra för Bergström. Duktigt folk, statare, arbetade och slet för honom i mejeri, kvarn och bränneri. Det senare revs efter att spritmonopolet infördes på 1920-talet. Vid sidan om gården hade Bergström en politisk karriär först som kommunfullmäktigeordförande i Rödeby, senare som riksdagsledamot. Då han dog 1920 stod gården som den mest utvecklade i Blekinge. 1923 tog Konrad Lillencrona över gården som dödsboet förvaltad i 3 år. Redan året efter gick denne

i konkurs. Den i Karlskrona välkände grosshandlaren och engelske konsuln August André köpte gården som han omgående sålde till sonen Erik, vilken står som ägare **1924 till 1954**. Från 1939 finner man telefonanslutning till gården – nr 27.

1954–1972 äger Lennarth André gården, efter sin far, och är därmed den siste private ägaren. Från 1972 står Rödeby kommun som ägare. Nu kommer det dramatiska förfallet med att Karlskrona kommun, genom kommunsammanslagningen, blir ägare 1974. Den enastående gården praktiskt taget glömdes bort.

Förfallet satte in, takpannor rasade, taken läckte, fönsterrutorna slogs in på snart sagt alla byggnader. Dörrar bröts upp, redskap, fönster, beslag, lås, dörrvred och mängder föremål – allt som man kunde tänka sig, stals. Mangårdsbyggnaden tömdes på föremål som idag skulle haft stor kulturell betydelse vid gårdens renovering. Det var så illa att mangårdsbyggnaden blev dömd att rivras eller brännas. Mellan 1974–1979 blev det en stark kamp mellan kommun och de viljor som fanns för bevarande. Slutligen vann sunt förnuft, och renovering av gården påbörjades som projektarbete för skoltrötta elever. Rektorn för detta arbete, Lars Larsson, har en sommarstuga några hus från där jag bor på Aspö, och har berättat om hemliga rum m.m. i mangårdsbyggnaden, som inte många känner till, vilket fick mig till att skriva om gårdens historia.

I dag fortsätter renoveringen genom arbetslösa som jobbar efter bästa förmåga. Fortfarande väntar, som jag nämnde i inledningen, en del byggnader på renovering.

Bubbetorps Gård lever igen.

Sammandrag byggnader

Mangårdsbyggnaden

Efter mödosamt restaureringsarbete anlitas i dag mangårdsbyggnaden för konferanser, bröllop, högtidsdagar, bröllop, marknader mm.

Stall och sadelmakeri

Byggnad använd för unghästar och sadelmakeriverkstad uppförd 1867 används i dag som utställningshall, bokbinderi (lagar o binder böcker). Foto Data för arkivering, foto och bilder. Bild och form – beställningar i olja o akvarell samt blomsterarrangemang, skulptur o keramik.

Smedja, f.d. brännvinsförråd o likförvaring.

Vid julmarknad m.m. försäljning.

Stall

byggt efter 1867 och använt för hästavel, på vinden höslinder som i övriga stall o ladugårdar på Bubbetorps Gård. I dag användes byggnaden för olika aktiviteter.

Vagnsförråd

Här förvarades de fina vagnarna såsom landåer. I dag används byggnaden som förråd till byggmateriel.

Gästgiveri

Här åt och övernattade resande, köpmän, adelsmän m.fl. på väg till och från Karlskrona. I dag används byggnaden av omsorgsförvaltningen.

Mälteri

Byggt på Rubins tid 1860-talet. Ölet blev jämnare och fick högre kvalitet på 1800-talet då man fann metoder att renodla jästen. På Bubbetorps Gård har öl och brännvin tillverkats sedan 1860-talet och man odlade själv humle och korn för detta. Tunnorna sändes ända till Karlshamn för att tappas på flaskor. 1998 drabbades detta hus av en pyroman, jag vädjar till ansvariga i kommunen att rätt utnyttja försäkringspengarna och återuppföra byggnaden.

Grindstugan

Användes som bostad för rättsaren och är i dag gårdens kontorsbyggnad. Mellan grindstugan och den ännu befintliga klockstapeln finns ruinen efter ett mindre bostadshus som var övernattningslägenhet för extrapersonal, som inkallades vid arbeten som tröskning mm. Här var även sadelmakarens förråd, slädar o redskapsförvaring.

Klockstapeln

denna byggdes 1864. Rättsaren såg till att det ringdes. Klockan 7 på morgonen började arbetet, kl. 12 var lunchrast och kl. 13 började arbetet igen. Ungefär en minut pågick ringningen vid varje tillfälle.

Grovkök

Denna byggnad användes till slakt, matberedning, brödbak, korvstopning etc. På övervåningen var bokhållarens arbetsplats o bostad. Idag uthyres denna byggnad för konferenser, möten mm.

Mejeri

På övervåningen, på södersidan, fanns mejerskans bostad och förvaring för mejeriets produkter, en del säd och enl. Jan Åsfeldt hade hjälperskan ett rum här. Mejeriet byggdes 1867. Backen ovanför mejeriet kallades "kvarnagärdet". Det fanns två källor här varav den ena ligger i änden mot skogen på kvarnagärdet och därifrån togs vatten, med självfall, till mejeriet för att diska kärnen. Man tillverkade egen ost. Var dag gick skjuts med mjölken till staden. Sista hästen på Andréns tid hette "Bojan" och var ett svenskt varmblood, som från början varit ridhäst. Enligt Åsfeldt, som kände varmt för denna häst, fick hon slita hårt.

Fruktkällare

På gården fanns flera källare. Här förvarades frukter, grönsaker som bland annat såldes på torget. Var dag åkte trädgårdsmästaren in till staden och "torgade" han var anställd på "stat" och hade lön och viss procent på det han sålde.

Stenladan

Ja, så benämnes den stora ladan som är dominerande om man kommer från staden över Torskors. På gården fanns naturligtvis får, grisar och höns. Hönsen o fåren fanns på nedre planet, i en byggnad som sedan länge är borta, medan grisarna hölls under nerfartsrampen från stenladan. Stenladan byggdes 1863. På marknivå fanns kreaturen, medan det på första våningen var höförråd. På övre nivån var passagen för avlastning av höet. Hästar o vagnar körde in i ladan och höet lastades ner till första våningen. Det fanns som mest 109 mjölkkor, 55 ungdjur, fyra tjurar och 52 hästar varav 34 användes för egendomens drift. År 1902 blev kreaturen prisbelönta. Idag används stenladan till olika

verkstäder såsom flyttservice, konsttextilverkstad, mekanisk verkstad, tapetserarverkstad, skolkök och personalmatsal, samt förvaring av kommunens möbler. Djurkrematoriet inryms också här. Utrymmena utnyttjas även för inomhus marknadsstånd vid olika begivenheter som julmarknad och hästens dag.

Jordkällare

Denna byggdes då krogen revs.

Ekologisk fruktodling

Det finns ca 237 fruktträd, päron, äppel, körsbär, persikor, aprikoser, vindruvor. Det finns även kryddträdgård, potatisland, tomater, svarta vinbär, hallon och annat som hör till en välsorterad trädgård.

Sädesmagasin o sågverk

Sädesmagasinet används i dag som förråd och Litorinas båtbyggerlinje. Sågverket används som förråd.

Brygghus

Detta byggdes först 1943 för att användas som tvätthus för mangårdsbyggnadens behov. Man använde åvattnet att tvätta i.

Bland Bubbetorps bokträd, en fågel, en liten,
den sjunger med styrka o kraft,
om hur gård, ganska härjad och sliten
väcks såsom bokträd av vårsavens saft.

Den drillar förunderligt vackert och skönt
legender om ån, och om Näcken,
om hur skogen sig kläder, om våren i grönt,
om sippor, om krokus och vintergäcken.

Den drillar så lycklig, bekymmerslöst fritt
om gården, om allt vad människor där vill,
om att allt detta sköna, är ditt liksom mitt.
Politiker! Hör vår önskan i den fågelns drill!

Utom egna intervjuer har några uppgifter, med ledningens för Bubbetorps gård 2001 medgivande, hämtats ur skrift, framtagen av projekt "Bubbetorps gård Kultur och utvecklingscentrum". Vissa uppgifter samstämmer med Bildspel om Bubbetorps gård då min hustru gjort detta som projektarbete och då fått uppgifterna genom mig.

Vår på Gamla Carlsrona. Magnolian i trädgården står i blom. Foto: Sten A. Petersson